

Alkas.lt

Alkas.lt yra 100 nuošimčių visuomeniniais ir savanoriškais pagrindais sukurtas ir nuolat atnaujinamas internetinis dienraštis

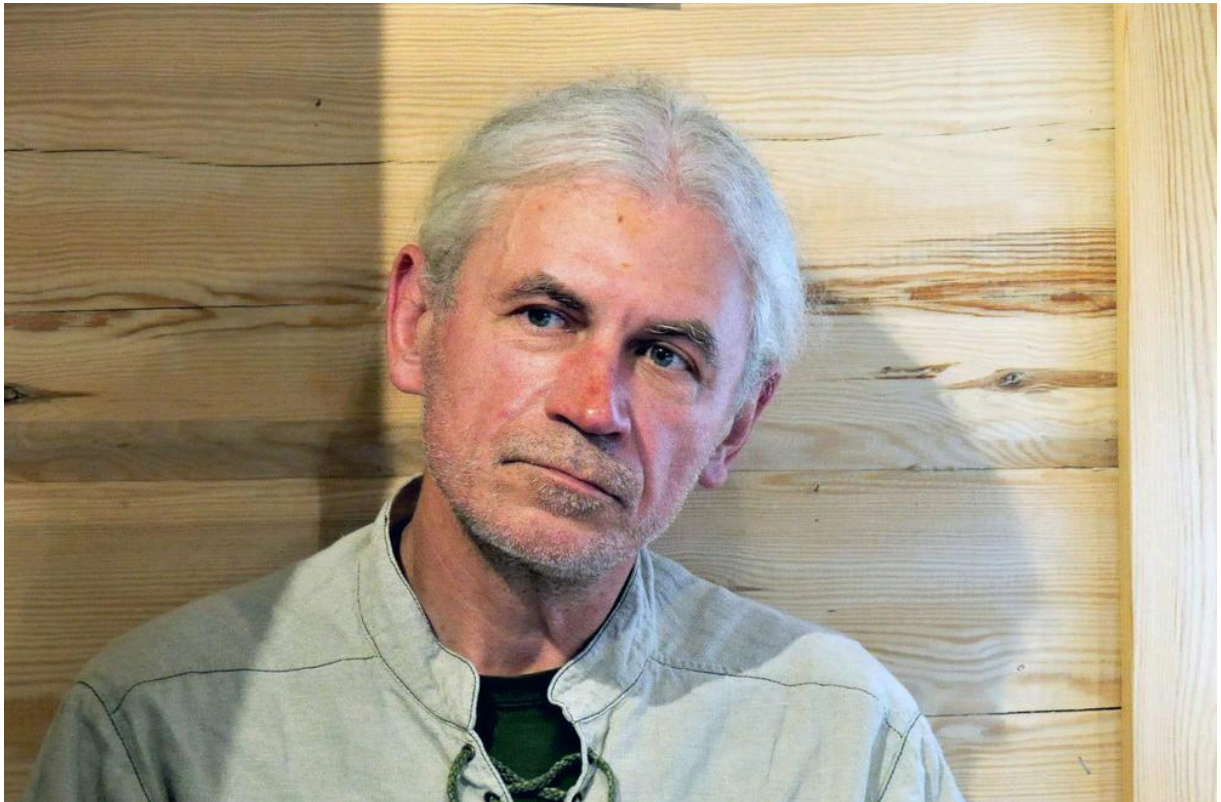
alkas.lt Printed on 2024 11 12

Mitologas Dainius Razauskas: Tėvynė pasiūsta „ant trijų raidelių“

August 10, 2023

Kategorijos: Lietuvos kelias, Nuomonių ratas, Visi įrašai

Žymos: ateitis, Dainius Razauskas, intelektas, pagr-naujiena, ukrainiečiai, Užgavėnės, žydai

Mitologas, religijotyrininkas, Nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos laureatas, dr. Dainius Razauskas (<https://alkas.lt/tag/dainius-razauskas/>) ragina grumtis už savo tiesą taip, kaip už savo žemes grumiasi ukrainiečiai:

„Garsiai tarkite savo, kai šimtas ir tūkstantis aplinkui kalbės priešingai ir šaipysis iš jūsų, ir anksčiau ar vėliau patirsite, kad stovite šimtas ar tūkstantis, o kampe mikčioja vienas nevykėlis išdavikas. Nė vieno centimetro mūsų žemės! Nė vienos raidės mūsų kalbos!“...

– Vieną dieną mums pasakoma, kad nedera sakyti „juodoji rinka“ ar „juodoji dėžė“, kitą dieną prisakoma apie LGBT kalbėti tik gerai arba nieko, kaip apie mirusius, trečią dieną matome, kaip iškreipiama sena Užgavėnių tradicija, ketvirtą girdime, kaip mūsų valstybės aukščiausieji pareigūnai piktinasi reikalavimu ukrainiečiams mokytis lietuvių kalbos. Kaip manote, šitie akcentai yra skirtingo lizdo paukščiai ar nuoseklus ėjimas kažkokio tikslo link?

– Pirmiausia, tai nesu girdėjęs, kad nedera sakyti nei „juodoji rinka“, nei „juodoji dėžė“, nei „juodi akiniai“. Bet jūsų klausime man įdomiausias tariamo privalomumo dėmuo: „mums buvo pasakyta“, „mums sakoma“. Maža kas ką kalba! Man, tiesą sakant, niekas nesakė. Niekas nepriėjo ir neliepė „daryk taip ir taip, o anaip nedaryk“.

O jeigu prieitų ir taip pasakytų, tai kodėl turėčiau paklusti? Kaip jis, tasai priėjęs, gali man liepti? Mane priversti?

Iš tikrųjų tai galios klausimas, kuris visada turi du galus. Vienas galas – anoje pusėje, kitas – manoje.

Anoje pusėje – visokios fizinio, psichologinio, socialinio, ekonominio poveikio priemonės. Šitoje – norėjimas ir gebėjimas atsispirti, nepasiduoti, gyventi savo galva ir širdimi.

Jeigu netyčia išgirsi ką nors sakant „nusišauk!“ ir paklusi – nusišausi, tai niekas tavęs negali išgelbėti. Kiek kartų vidutiniam žmogui reikia pasakyti „nusišauk!“, kad jis nusišautų? Tris, penkis, šimtą?

Nejaugi būtina, neišvengiama vykdyti kiekvieną išgirstą „komandą“? Nejaugi būtina visa, ką išgirsti, laikyti komanda?

Man atrodo, kad didžioji šitos „nelaimės“ dalis yra kvailumas. Ne kažkokie itin gudrūs ir klastingi priešai, o paprasčiausias apgailėtinas kvailumas. Sąmonės ištižimas. Visiškas dėmesio nenulaikymas.

O kai taip, tai priešų visada atsiras. Ant palinkusio karklo visos ožkos lipa.

Žinoma, tai nereiškia, kad aš asmeniškai būtinai esu prieš bet kokią išgirstą mintį. Pavyzdžiui, į jūsų užsimintą klausimą, ar tikrai būtinos per Užgavėnes žydų kaukės, aiškaus atsakymo neturiu.

Aš veikiausiai elgčiausi pagal tiesiogines aplinkybes: jeigu nieko nežeidžia, puiku, tegul būna, o jeigu ką nors įskaudintų, mesčiau tokią kaukę. Nebent pirma pasigilinčiau į jos kilmę, nes už to „žydo“ veikiausiai slypi koks velnias, protėvio vėlė ar dar kas.

Šiaip ar taip, argi tai šventė, argi tai linksmybės, jeigu ką nors kitą skaudina?

Esu dalyvavęs etnologų pasitarime šiuo klausimu. Tuomet taip sakiau, ir dabar mano požiūris nepasikeitė: svarbiausia liautis teisinusis, liautis mąščius ir elgusis „kito“ atžvilgiu. Nes tuomet visą laiką jauti spaudimą ir kartu vidinį pasipriešinimą, todėl išvis net nepatiri, ką iš tikrųjų jauti ir manai pats.

O kai liaujies teisinęsis, kartais pamatai prieš save gyvą žmogų, kurio visai nesinori be reikalo skaudinti.

– Vilniaus etninės kultūros centrui nusprendus ne sudeginti Užgavėnių Morę, kaip įprasta, o pasiūsti ją į Tailandą, buvo aiškinama, esą tradicijos nuolat yra kuriamos ir keičiasi pagal gyvenamojo meto sąlygas. Kur, jūsų nuomone, čia kuriamasis dėmuo?

– Kūryboje visuomet slypi idiotizmo pavojus. Tokia laisvės kaina.

– Vakaruose apstu pavyzdžių, kaip „jautrūs skaitytojai“ redaguoja žymių rašytojų (net Agatos Kristi) knygas, šalindami, jų nuomone, tam tikroms visuomenės grupėms įžeidžius žodžius, frazes, pastraipas. Jei

neklystu, Vokietijoje net išleistas lytiškai neutralios Biblijos variantas. Kurlink suka šitokia praktika?

– Mūsų kultūra pilna *tabu* ir eufemizmų (nuslepiančių pagražinimų). Pavyzdžiui, dabar sėdžiu prie stalo su kompiuteriu, bet prieš kelias valandas sėdėjau išvietėje, ir kaip jūs manote, ką aš ten veikiu? „Negražu“ sakyti, ar ne? Didžiulė dalis tikrovės nuolat lieka nerodoma ir nepasakoma, nors daugiau mažiau aiškiai numanoma.

Man atrodo, kad šitokio „padoraus“ nutylėjimo mastas priklauso nuo sąmoningumo laipsnio. Vaikų darželyje nutylima ir gal nutylėtina daugiau negu vidurinėje mokykloje, vidurinėje mokykloje – daugiau negu kariuomenėje ar prozektoriume.

Tik Aukščiausioji Sąmonė, matyt, gali mąstyti visai atvirai ir laisvai, nebeišsisukinėdama. Šia prasme pamenu, kažkoks prancūzas kunigas buvo prisipažinęs, kad jam geriausiai išeina melstis tupint išvietėje. Turiu perspėti, kad žiūriu į tai visiškai rimtai.

Šiaip ar taip, pats susidūrimas su „tamsiąja būties puse“, deja, neišvengiamas, todėl geriau bent kažkiek jam pasirengti negu leisti ištingamam nelauktai.

Padėtys, aplinkybės būna labai įvairios, ir žmogus paprastai elgiasi remdamasis tiesioginiu jausmu, tiesioginės tikrovės atjauta. Tiesioginė atjauta nusprendžia, kada kokį žodį drąsiai galima pavartoti, o kada geriau ne.

Bandytas uždrausti žodžius apgailėtinas, nes visada būtinai ir neišvengiamai susilaukia priešingo atoveiksmio. Viskas, kas svetainėje daroma per prievartą, virtuvėje apsiverčia. Todėl kiekvienas bandymas šitaip ką nors apsaugoti iš tikrųjų kursto ir didina grėsmę.

Bet ir tų visų draudimų tikrasis tikslas juk yra ne apsaugoti, o sukurstyti. Per prievartą diegiantys „lygybę, brolybę ir meilę“ iš tikrųjų patys tirta iš neapykantos. „Lygybės ir meilės“ diegimas jiems tėra priemonė pateisinti savo poreikį žeisti bei žeminti.

Taip veikia visos ideologijos: tiek klasinė bolševikų, rasinė nacių, tiek dabar lytinė. Anksčiau ar vėliau neapykanta peržengia smurto slenkstį, ir tikslas būna pasiektas.

– Lietuvoje vis padejuojama, esą liaudies pasakos „per žiaurios“, galinčios traumuoti vaikus, todėl jas derėtų jei ne uždrausti, tai bent „pataisyti“ (pavyzdžiui, kad Eglės žalčių karalienės broliai neužkapotų dalgiais jos vyro Žilvino). Ar tokios politikorektiškos pataisos nesužalotų, neiškreiptų, neišniekintų tautos dvasinio paveldo?

– Bene Sokratas yra pasakęs, kad filosofija – tai pasirengimas mirčiai. Pašalinti iš pasakų vadinamuosius žiaurumus reikėtų pašalinti iš jų filosofiją.

Nors piktnaudžiauti jais, pavyzdžiui, perkeliant į animacinius ar vaidybinius filmus, juo labiau jais mėgautis be jokios „filosofijos“, kaip kai kuriuose vadinamuosiuose veiksmo filmuose ir ypač kompiuteriniuose žaidimuose, – kitas kraštutinumas.

Tikroje kultūroje „žiaurumas“ visuomet turi prasmę, visuomet ugdo, o ne gniuždo. Manau, kaip tik čia slypi tikroji takoskyra. Tūkstantmetės tradicijos „taisytojams“ patarčiau pirma pamėginti tą prasmę suprasti, o ne šalinti jos

ženklus, savąjį kvailumą paskelbus atskaitos tašku.

– Šalia stulbinamų mokslo ir technikos pasiekimų, fizinio pasaulio pažinimo, išmaniųjų technologijų bei dirbtinio intelekto srityse, žmonių kultūra ir intelektualiai gebėjimai pradeda kelti vis daugiau abejonių tiek Vakaruose, tiek Lietuvoje. Ką apie tai galvojate jūs?

– „Intelektiniai gebėjimai“ – retas brangakmenis. Ir šiek tiek paradoksalus. Mažų mažiausiai tuo, kad turintieji jų mažiau paprastai labai noriai jų sau daugiau prisiskiria, o turintieji daugiau veikia bus nuosaikesni, kuklesni.

Dėl labai paprastos priežasties: jie aiškiau regi tikrovę, todėl aiškiau mato ir savo pačių ribotumą, savo pačių trūkumus. Gal tai būtų vienas iš esminių, net būtinas „intelektinių gebėjimų“ požymis. „Žinau, kad nieko nežinau“, – yra pasakęs tas pats Sokratas, Vakarų išminčių tėvas.

Šia prasme skūstis „intelektiniais gebėjimais“ nėra blogai. Daug blogiau būtų jais girtis...

Žinoma, suprantu jūsų susirūpinimą ir manau, kad jis pagrįstas. Jis būtų pagrįstas bet kuriuo atveju, nes „intelektinių gebėjimų“ niekad nebus per daug, perfrazuojant Maestro.

Yra toks priežodis: „Leisk lietuvių į girią nuogą, jis grįš ratuotas.“ Priežodis pabrėžia tų pačių gebėjimų reikšmę.

Ekonomistai kartais pamokomai pasako, kad žmonėms reikia duoti ne žuvį, o meškerę. Taip irgi pabrėžiama ne darbo vaisių (uždarbio), o gebėjimų reikšmė.

Galima būtų pratęsti šį ekonomistų palyginimą ir tarti, kad už visas meškeres svarbesni yra būtent „intelektiniai gebėjimai“, kurie ne tik kad įgalina tas meškeres pasigaminti, esant reikalui, bet ir išvis apsieiti be žuvies, reikalo nesant.

Liūdnoji žinia ta, kad protingi žmonės visada sudarė mažumą, kurios niekada negynė ir negina jokie įstatymai (priešingai tautinėms, lytinėms ir visokioms kitoms mažumoms).

O linksmoji ta, kad sieloje nubudęs tikras „Intelektas“ nėra vien aplinkos poveikio objektas, lyg aplinkybių stumdomas daiktas. Tikras „Intelektas“ – tai pats būties Subjektas. Todėl jis pats gali ne prasčiau pastumdėti aplinkybes nei jos jį.

Kadangi tikras „Intelektas“ nėra manipuliuojamas (veikia atvirkščiai), tai ir išspausti jo per jėgą nepavyks.

Teisingas santykis su juo veikia primintų religinių aukojimą. Ne vištų ar lydyto sviesto, o laiko ir vietos. Reikia skirti jam daugiau laiko ir daugiau vietos mūsų gyvenime ir tada melstis: „Šventasis Intelekte, nuženknas mus! Šventasis Intelekte, neapleisk mūsų! Nes be tavęs mes niekas.“

Egzaminų balais tikrą „Intelektą“ vargu ar privileiosi. O nuo to, kuris privileiojamas egzaminų balais, jau dabar dūstame.

Jeigu paukštis bus lesinamas ir pasijus saugus, jis vis dažniau ir lengviau nutūps šalia, ant rankos, ant peties, ant galvos. Taip ir „Intelektas“: jeigu pasijus mylimas, o ne balais vertinamas ir centimetrais matuojamas, pats nutūps į

dorą gyvą širdį kaip į lizdą.

Kabutėse „intelektą“ rašau todėl, kad tai irgi viena iš sąlygų ir vienas iš požymių: kol nesugebėsime jo įvardyti lietuviškai, pasakyti paprastai ir aiškiai, savais žodžiais, apie ką kalbame, tol jo tikrai neprisišausime.

– Kodėl, pasak vienos apklausos, Tėvynę su ginklu rankose gintų vos apgailėtini 14 procentų apklaustųjų? (Ir dar klausimas, ar tikrai gintų.)

– Šitie 14 proc. – skaudi ilgamečio auklėjamojo darbo spraga. Juk 30 metų stengtasi, kad nebūtų nė 1 proc. Ir žodis „tėvynė“ turėjo būti užmirštas, iš kur jūs jį ištraukėte? Ir dar didžiąja raide! Jūs gal ir už Vytį Lukiškių aikštėje? Gal dar Garliavą ir žemės referendumą prisiminsite?

„Tėvynė“ – *vatnikų* žargonu žodis, vienas iš tų uždraustų, kuriuos anksčiau minėjote. Ji jau vėl pasiūsta „ant trijų raidelių“, tik dabar, pagal pakoreguotą planą, ne rusiškų, o lenkiškų. Ne ta tėvyne susirūpinote, piliete! Per ankšta, per menka!

Mums parengta nauja Plačioji Tėvynė! Ji tokia plati, kad ir ginti jos nereikia – ją apgins marsiečiai, kaip neseniai buvo išaiškinta.*

– Gal galėtumėte nupiešti niūriausią ir šviesiausią įsivaizduojamą ateities paveikslą?

– Ateities nereikia piešti. Ateitį reikia sėti. Ateitis sudygsta iš dabarties dirvoje glūdinčių sėklų. Sėklų dirvoje daug ir visokių, tik vienos gajos, paprastai piktžolių, o kitos – kultūrinių, ypač tauriųjų rūšių – lepios. Joms reikia priežiūros, rūpesčio. Tad jeigu nesirūpinsite jų daigais dabar, ateityje jas užgoš ir nustelbs piktžolės.

O kai jūsų darželis visai užžels piktžolėmis, kitiems atrodys, kad jis niekieno, ir jie vienas per kitą čia sės, sodins ir augins kas ką netingi.

Todėl, jei kam rūpi Tėvynė, viena ranka ravėkite svetimas piktžoles, o kita sėkite, tręškite bei laistykite savo. Dabar. Kasdien.

Paprastai kalbant, neišduokite kasdienybėje savo širdies. Neišduokite iš baimės, neišduokite iš pagundos.

Neparduokite už pinigus nei už labai didelius pinigus. Kai jūs patys neparduosite, tik tada ji taps iš tikrųjų neįkainojama.

Grumkitės už savo širdį, už savo tiesą, kaip ukrainiečiai grumiasi. Iki paskutinio taško ant i ir nosinės prie ų. Garsiai tarkite savo, kai šimtas ir tūkstantis aplinkui kalbės priešingai ir šaipysis iš jūsų, ir anksčiau ar vėliau patirsite, kad stovite šimtas ar tūkstantis, o kampe mikčioja vienas nevykėlis išdavikas.

Nė vieno centimetro mūsų žemės! Nė vienos raidės mūsų kalbos!

Tada ateitis pati ateis ir bus su jumis, ir džiaugsitės ja akis į akį be jokių įsivaizduotų paveikslų.

O kas be paliovos išduoda savo širdį, kasdien po smulkmeną, ir vis traukiasi atatupstas, kasdien po žingsnelį, tas lėtai, bet užtikrintai pjauna šaką, ant kurios sėdi, todėl neturi ateities.

* <https://alkas.lt/2023/06/22/d-razauskas-marsieciai-mus-apgins/> (<https://alkas.lt/2023/06/22/d-razauskas-marsieciai-mus-apgins/>)

 [\(https://www.respublika.lt/\)](https://www.respublika.lt/)